

СТАНОВИЩЕ

от професор д.и.н. Людмила Дончева-Петкова

за научно-изследователската дейност на гл. асистент д-р Мария Манолова-Войкова, участник в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент”, професионално направление 2.2. История и археология (специалност „Археология”), за нуждите на Филиала на НАИМ-БАН в гр. Шумен

Конкурсът за заемане на академична длъжност „доцент” е обявен с решение на Научния съвет на Археологическия институт с музей–БАН и е публикуван в Държавен вестник бр. 39/27.05.2022 г. Мария Манолова-Войкова е единствен кандидат. Представените документи отговарят на нормативните изисквания по чл. 26, ал. 2, ал.3, ал. 5 от Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Предложената от М. Манолова научна продукция за хабилизация включва една монография (хабилитационен труд), шест студии, от които четири в съавторство, две от тях на английски език, 32 статии, от които осем в съавторство. Шест от статиите са на английски език, една – на руски . Освен това тя е автор на две научно-популярни публикации, на една в Он-лайн, а 42 са съобщенията за резултатите от археологически проучвания в Археологически открития и разкопки, от които три са самостоятелни, останалите са в съавторство. Така общият списък (представен в обратен хронологичен ред?) с всички публикации обхваща 104 броя. Публикациите в нашите издания са предимно в сборници от конференции, посветени на теми от средновековната българска история, посветени на наши учени, както и във водещи периодични издания на археологическата наука. Няколко статии – доклади, изнесени на международни конгреси и конференции, са публикувани в чужбина (№ 7, 13, 14, 20).

Интересите на М. Манолова се обединяват в четири групи изследвания:

1. Керамично производство и керамичен внос в българските земи през VIII–XV в. Най-много са публикациите ѝ от тази първа група, предизвикани още от магистърската теза, от дисертационния ѝ труд и завършващи с хабилитационния труд. Определени и класифицирани са редица типове трапезна глазирана керамика с византийски произход от периода VIII–XIV в. (№ 13, 18, 37). Те са свързани с общоприетата класификация на византийската керамика. В поредица статии са представени нови материали от селищата по черноморското крайбрежие: Терма (№ 2), остров Св. Тома (№ 4), Дебелт (№ 15), Сексагинта Приста (№ 21), Ахтопол (№ 29), Маркели (№ 6, 34), Варна (№ 33), Джени баир в Балчик (№ 16)). Публикувани са средновизантийски амфори от Велики Преслав, Анхиало, Терма и Балчик и също са съпоставени със световните класификационни системи (№ 2, 15, 16, 20). В няколко статии е интерпретирана ангобираната керамика – от България и Румъния (№ 7), рисувана с червена ангоба от Преслав (№ 22), интересните по форма съдове (със слюдеста и червена ангоба) от Тракия, чийто произход е свързан с инфилтрации на кавказко население на Балканите (28, 36, 38). В статия № 10 е представено пластично изображение на танц върху фрагмент от стомна от Владетелската църква във Велики Преслав.

2. Търговски взаимоотношения и културни влияния в района на Западното Черноморие през VIII–XV в. Приносите по темата са разработени в няколко публикации. В едни от тях (№ 14, 18, 32, 37) въз основа на вносна византийска керамика са установени търговски връзки между градовете от Западното крайбрежие на Черно море с производствени центрове от територията на Византия – с Константинопол, Коринт, Трапезунд. Интересно е наблюдението, изказано в статия № 20 (на английски), че регулярни търговски контакти между българското крайбрежие и Константинопол се проследяват още от началото на IX в. Те са засвидетелствани предимно в големите градове от южната част на

Западното Черноморие, докато на север от Стара планина вносът е спорадичен. По-късно, през XI и XII в., всички градове и пристанища трайно са свързани с черноморската търговска система. В друга статия (№ 26) са трасирани пътищата на източната търговия до Черно море. В две статии (под печат) за пръв път чрез археологически доказателства (испански керамичен внос) са установени търговски връзки през XIV и XV в. с Иберийския полуостров.

3. Представителна и ежедневна култура във Велики Преслав X – XIV в. М. Манолова е участник в разкриването и затова е съавтор на статия, посветена на важния паметник във Велики Преслав – на Владетелската църква (№ 31). Благодарение на дългогодишните проучвания в столичния град тя има широк поглед върху редица паметници и материали. Това ѝ позволява да представи нови данни за живота във вътрешната крепост на Велики Преслав (№ 12), да публикува амфори от обект „Владетелска църква” (№ 8), да разгледа белоглинената рисувана керамика (№ 8), както и рядко срещани съдове и фрагменти – рисувани с червена ангоба, регистрирани при разкопките на Владетелската църква в ями с монети от началото и първата половина на XIII в. (№ 22). Чрез анализ от сигурни археологически контексти характеризира керамичното производство във Велики Преслав от столичния и следстоличния период и прави успешен опит за уточняване на хронологията на съдовете (№ 23, 24). В две колективни статии (№ 3, 5) са представени резултатите от термомагнитния анализ на керамика от разкопките на Владетелската църква. С по-различна тематика е статията, посветена на целите и фрагментираните гривни (XI–XIV в), открити при разкопки на Владетелската църква (№ 19).

4. Проблеми на урбанизацията в района на Одесос и Варна през ранновизантийската и средновековната епоха.

Резултат от наблюдения при собствени разкопки и данни от архивни материали и документи в Археологическия музей–Варна са статии № 11, 17,

20). Представени са резултатите от проучването на стопанско помещение от XII в., на византийската керамика от Римските терми и от по-късни спасителни разкопки, като е изтъкнато, че Археологическият музей във Варна притежава една от най-богатите колекции от средновизантийска и късновизантийска керамика в България. Този музей притежава и най-голямата колекция на ранна сграфито керамика (също предимно от Римските терми), чиято декорация е проследена (№ 33).

Към тази група са отнесени студия (№ 1) и статия (№ 9), свързани с прочуването на крепостта „Петрич кале“, която през ранновизантийската епоха и средновековието е пряко свързана с Варна. Въз основа на писмени данни и археологически наблюдения е представена ясна картина за историята на крепостта. Стратиграфските проучвания през последните години и нумизматичните данни разширяват хронологическия обхват на крепостта и доказват, че тя е обитавана през късноримския и ранновизантийския период (III–VI в.), както и през средновековието (X – средата на XV в.).

Особено внимание заслужава хабилитационният труд „Византийска керамика от Западното черноморско крайбрежие (VIII–XIV в.)“ в размер на 214 комп. стр., придружен с 121 табла-множество добре направени графични рисунки и цветни снимки. Този труд е важно и почти пълно изследване, надминаващо проучванията на автора досега. Богатият и разнообразен керамичен материал е свързан с международно утвърдени схеми за средно и късновизантийската керамика. В него е направен преглед на българските черноморски градове с техните колекции (проучени са 15 музейни фонда), показани са библиографски данни върху изследването на византийската керамика. Към установените от византийските територии категории са добавени и нови, за които се

смята, че през XII и XIII в., въз основа на открити пещи, деформирани и недовършени образци, са произвеждани по западния черноморски бряг. Акцентът пада върху III глава, където анализът следва едни и същи принципи със сложните класификационни категории на трапезната византийска белоглинена и червеноглинена керамика, наложени в литературата. При амфорите обаче водеща е формата с очертаните осем типа. Аз съм впечатлена от прекрасните образи, от каталога по градове и крепости (842 каталожни номера, от които цели и възстановени са към 80 трапезни съда и 35 амфори), но там всичката керамика и представена по форми, впечатлена съм от цитираната богата литература. Трудът е резултат от упорита дългогодишна работа, от търпение и желание. Няма съмнение, че в бъдеще той ще ползва всеки, който се докосне до откритата у нас византийска керамика.

И така според направената справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2, ал. 3, ал. 5 М. Манолова-Войкова има показатели (към 658 точки), които надминават необходимите 400 точки.

Група А

Показател 1 – защитен дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на тема “Луксозната керамика в българските земи през XI – XII в.”

Група В

Показател 3 – хабилитационен труд (монография) „Византийска керамика от Българското черноморско крайбрежие (VIII – XIV в. сл. Хр.)“, обсъден на заседание на ССА от 04.07.2022 г. **ISBN 978-619-258-012-4**

Група Г

Показател 6 – 2 публикации

Показател 7 – 20 публикации

Показател 9 – 6 публикации

Група Д

Показател 12 – 5 бр. цитирания

Показател 13 – 37 бр. цитирания

Научната дейност на М. Манолова-Войкова не се изчерпва само с публикации. След защитата на дисертацията от 2001 до 2009 тя е гл. асистент във факултета Хуманитарни науки и изкуства на ВСУ „Черноризец Храбър“. От 2009 г. досега е гл. асистент в отдел Археология на РИМ – Варна и (от 2017 г. е завеждащ отдел ”Археология”). От 1996 г. участва в археологически разкопки като член, заместник ръководител и съръководител във Велики Преслав на обекти: Дворцов комплекс, Източен сектор на Дворцовия център, Владетелска църква. Заместник-ръководител и ръководител е и на други археологичеки обекти – на спасителни проучвания в ААР „Одесос-Варна”, на Късноантичната баня на територията на римската колония Деултум, на спасителни проучвания УПИ-I, кв. 122, гр. Поморие, на остров Св. Тома в резервата „Ропотамо“. Дългогодишен участник е като заместник ръководител на разкопките в крепостта „Кастрици” в резиденция Евксиноград. Ръководи проучванията на крепостта „Петрич кале”. Взела е участие в 15 международни форуми у нас и в чужбина (Белград, Гранада, Ялта). Участвала е в три международни проекта и е била куратор на изложби в Шалабург, Австрия и в Археологическия музей на РИМ-Варна. Член е на шест редколегии.

Библиографията на М. Манолова-Войкова е безспорно свидетелство за качествата ѝ на утвърден изследовател в областта на средновековната българска археология. Аз я познавам още от първите ѝ стъпки в археологията – бях рецензент на дисертационния ѝ труд. През годините следях нейните изяви, впечатляваха ме редица нейни публикации, отчети за разкопки, съпроводени с прекрасни презентации на самостоятелни или колективни обекти.

Всичко това ми дава основание да препоръчам Научен съвет на НАИМ при БАН да присъди на гл. ас. д-р Мария Манолова-Войкова академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.2. История и археология (специалност „Археология“)“ за нуждите на Филиала на НАИМ при БАН в гр. Шумен.

15 септември.2022 г.

Проф. д.и.н. Л. Дончева-Петкова
(външен член на научното жури)

